

AĞARMIŞ AĞACIN KIZI'NIN GÖLGESİNDE FAZIL HÜSNÜ DAĞLARCA

Ayşe Ertuş

- Fazıl Hüsnü Dağlarca (1914-2008), Cumhuriyet Dönemi Türk şiiri-
nin en verimli şairlerinden biridir. Garip şiiri ve Toplumcu gerçek-
çi şiirin revaçta olduğu dönemde kendine özgü bir tarz oluşturarak
Türk şiirine adını yazdıran şairin bütün şiirleri 2012 yılında Yapı
Kredi Yayınları tarafından *Bütün Şiirleri I-II-III*'te toplanmıştır. Bu
eserde, şairin 2008'de vefatına kadar yayımladığı *Uzaklarla Giyin-
mek*'ten sonraki eserleri de yer almıştır. Böylece Dağlarca'nın biri
manzum diyaloglar şeklinde olmak üzere yayımlanmamış toplam
beş eseri de şairin külliyyatına dâhil olmuştur. Şairin hayattayken
yayımlanmamış eserlerinden biri de *Ağarmış Ağacın Kızı*'dır. 9 Eylül
2000-5 Ocak 2001 yılları arasında kaleme alınmış şiirlerin bulundu-
ğu bu eserde "Kırmızı Çekirdek Adam", "Anılarla Yol", "Yeni Kapının
Takıldığı Gün", "Sofra", "Ötekinde Olmak", "Kendini Sevmek", "İplik-
li Geceler", "Tanrının Dinlediği", "Kızımdır", "Salı Günü", "İki Sıcak",
Bir Yastıkta Kocamak", "Boş Yatak", "Ol Cennetin Yollarında", "Ağaç",
"Eliyle Yazdırdığım", "Okurken Esneyen Kadın", "Güzelliğimin Güzeli-
ği", "Annemle Yalan", "Arife", "Yok Olan", "Önlüğündeki" başlıklı
yirmi iki şiir bulunmaktadır. Bu şiirler şairin "ağarmış" döneminin
şiirleridir. "*Kalemi elime aldığım günden beri yalnız kendimi yazmak
aramak istedim.*" (Dağlarca, 2012: 992) diyen Fazıl Hüsnü Dağlar-
ca'nın bu kitabında işlediği temalar, şairin bireysel yaşamının izle-
nimi taşır. Şiirler; ailevi bağlar, maneviyat, çocukluk özlemi ve varo-
luşsal temalar ekseninde zengin bir imgelem dünyası sunmaktadır.
Şiirler, şairin sözcük kullanımındaki titiz çalışmanın ve az sözcükle
derin anlamlar yaratmanın birer örneğini teşkil eder. Fazıl Hüsnü
Dağlarca'nın şiirinde iki dönem olduğunu ifade eden Cemal Süreya,
birinci dönemin *Havaya Çizilen Dünya* (1935) ile başlayıp *Asu*'ya ka-
dar devam eden sezgisel; ikinci dönemin ise *Asu* ile başlayıp günü-
müze kadar devam ettiği us dönemi olduğunu söyler ve ekler: "*Bir*

de 1949-1955 yıllar arasında yayımladığı şiirleri var, bunlar da iki dönem arasındaki geçişin özelliklerini taşıyorlar: *Üç Şehitler Destanı*, *Toprak Ana*, *Aç Yazı*, *Sivaslı Karınca*, *Anıtkabir*, *İstanbul Fetih Destanı*.” (1991:57) Bu tespitten hareketle Dağlarca’nın *Ağarmış Ağacın Kızı* adlı eserinde ‘us’tan ziyade sezginin, rüyanın, buğulu bir atmosferde mistik duyguların öne çıktığını ve temaların bu sezgilerle şekillendiğini söylemek mümkündür. Şairin eserindeki temalar: geçmişe özlem, ölüm, aile bağları ve anne, maneviyat/metafizik, aşk/birliktelik şeklinde başlıklandırılmıştır.

1. Geçmişe Özlem

Fazıl Hüsni Dağlarca’nın *Ağarmış Ağacın Kızı*’nda bireyin yaşam serüveni, geçmişe özlemle birlikte ele alınmıştır. Kitabın ilk şiiri olan “Kırmızı Çekirdek Adam”da somut metaforlar üzerinden zamanın geçişine ve bireyin yalnızlığına “Kırmızı Çekirdek Adam” imgesiyle vurgu yapılmıştır. Hayatın son demleri, çekirdekleri alınmış karpuz şeklinde imgeleşirken; yaşlılık, biyolojik bir süreçten ziyade, insanın dünyevi ve ruhsal bağlarından (çekirdeklerinden) soyutlanması olarak betimlenir. Bu durum, “Tanrı’dan yere inmiş en güzel iyilik” olan çocukluğun kaybı olarak nitelendirilmiştir. Şiirde, karpuz çekirdeği, bireyin özünü ve çocukluk masumiyetini simgeler. Çekirdeği ayıklanmış karpuz ise çocukluğun yitirilmesinin ve yaşlılığın getirdiği özden arındırılmanın ifadesi olarak sunulmuştur. Şiirde bu imge, aynı zamanda giderek eksilmenin diğer bir deyişle yaşlılık sürecinin bir ifadesi niteliğindedir: “*Biri daha susuz mudur/Çekirdeği alınmış karpuzu/Yeniden ayıkladılar/Yeniden buldular/Çekirdeksiz karpuz oldu yaşlı adam*” (2012:1603)

Şiirde gerçek yeniliği kuran “öz”ün “*kişinin kendi yaşamasını ortaya koyabilmesi*” ve kişinin yaşamasından; şairin tabiatı, eşyayı ve varlığın nedenini kendi gözüyle görmesi olduğunu (2012: 989) ifade eden Dağlarca, *Ağarmış Ağacın Kızı* adlı eserindeki bütün şiirlerde nesneye, tabiata kendi gözüyle bakar. Dış dünya, şairin iç dünyasındaki çağrışımlarla aktarılır. Nesnenin şairin gözüyle şekillendiği şiirlerden biri de “Boş Yatak”tır. Bu şiirde insanın hayat serüveni yatakla somutlaştırılarak sunulmuştur. Yatağın gündüz boş, gece düşlerde olması ve yaşını belli etmemesi, insanın hayat serüveninin aktarımıdır. Şiirde insanın hayatı; yatağın kimi zaman ak, kimi zaman yumuşak olmasıyla ancak kimseye ait olmaması ve birinin bulurken; birinin yitirmesiyle ifade edilmiştir. Şiirde yatak, insan yaşamının varoluşsal özeti gibidir. Şiirin sonunda insanı hiçlik noktasına getiren derin bir yalnızlık vurgusu dikkat çeker: “*Çırpınıyordu genç kız çırpınıyordu/ Yatağın beyazlığından büyüktü yalnızlığı*” (2012: 1615)

“Yok Olan” adlı şiirde de geçmiş zamanlara özlem, bayramlar üzerinden anlamını bulur. Şiirde “bütün bayramların ortak gözü” olarak bayrama, tarihsel bir süreklilik atfedilmiştir. Bayramlar, yaş fark etmeksizin bireyi geçmişin en uzak günlerine götüren kolektif bir bellek tazelenmesi ve eskiye özlemdir. Bayramla, eski günlere dönüş isteğinin ele alındığı diğer bir şiir “Arife”dir. Bu şiirde de bayram, insanı uzak çocukluk günlerine götürürken aynı zamanda “en eski ağustoslardan kalmış” tarihsel bir miras niteliği taşır.

“İplikli Geceler”de de ev içi emek (gömlek dikmek) ve bu emeğin getirdiği bedensel ağrı, bireyin yaşam serüveni olarak çizilmiştir. İplikler, İstanbul ile İzmir arasında gerilen bir yaşam çizgisini imler. Bu yaşam çizgisinde yaşananlar bireyin “yorgunluk, uykusuzluk, yalnızlıkla” diktiği gömleklerle anlatılmıştır.

2. Ölüm

Fazıl Hüsnu Dağlarca, ölümü doğumdan daha büyük ve daha derin bir varoluş deneyimi olarak değerlendirmektedir. Bu görüşünü, doğumun bilinçsizce yaşanmasına karşılık ölümün bireyin bilinç düzeyinin en olgun aşamasında deneyimlenmesiyle açıklamaktadır. Ona göre insan doğumun anlamını sonradan kavraya da ölüme bilinçli bir farkındalıkla yaklaşmaktadır. Bu nedenle ölüm, insan aklının ve duyarlılığının bütünüyle kuşatamayacağı kadar kapsamlı ve sarsıcı bir olgu niteliği taşımaktadır (2012: 1019). Şairin bu düşünceleri, eserlerinde sıklıkla vurguladığı temel temalardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Eliyle Yazdırdığım” şiirinde ölüm bir son değil, aydınlık bir duyuş olarak ele alınır. Şiirde, mezarda hayata dair anlamların yerini aydınlığa bıraktığı vurgulanır. Hayatta kalanların anlamlara (sözcüklere, sembollere) odaklandığının söylendiği şiirde ölenin ise artık (hakikati) işittiği ifade edilir. Şiirde, ölünün kolunda kalan “yeryüzünün saati”, zamanın dünyeviliğine işaret ederek fiziksel zamanın artık işlemediği bir boyutu simgeler. Burada zamanın dünyeviliği ile ölümün sonsuzluğu arasındaki tezata da vurgu yapılır: “*Bilmiyorlardı burada/Anlamların değil aydınlıkların geçtiğini/ En uzakların işitildiğini/Gittiler/O da gitti/Kolunda yeryüzünün saati*” (2012: 1618)

“Yeni Kapının Takıldığı Gün” adlı şiirde de yaşam döngüsü doğum ve ölüm anlatılır. Yaşam serüveninde soyut anlamlar, somut kavramlarla aktarılır. Şiirde, doğum ve ölüm, kapıdan giriş ve çıkış şeklinde ifade edilir. Ölüm ve doğum, “*güzelliğe uyunması*” olarak yorumlanmıştır: “*Kapı çalındı kapı açık/ Girenler çıkanlar adına / Çıkanlar girenler adına / Güzelliği uyudular*” (2012: 1605)

3. Aile Bağları ve Anne

Aile bağlarının ve anne imgesinin Fazıl Hüsnu Dağlarca’nın hemen bütün eserlerinde yer aldığını görmek mümkündür. Anne hem özlenilen bir varlık hem de kutsiyetin simgesi olarak işlenmiştir.

Annenin yer aldığı şiirlerden biri “Annemle Yalan” adını taşır. Annesine çok bağlı olan Dağlarca, annesiyle ilgili şunları aktarır: *“Anneme çok bağlıydım. Çok küçükken, gece uyanır annemin babamın kapısına gelir, soluklarını dinlerdim. Büyük büyük olan babamunkidir. Derin derin olan ise annemindir. Yaşadıklarına inanır sevinirdim. Sonra suçlardım onları. Onlar ne biçim yaratıklar? Anne ve babaları yanında olmadan nasıl uyuyorlar? Sanırdım ki kimse annesiz babasız uyuyamaz. Annemin kokusu öyle bambaşkaydı ki bir milyon annenin içine katsalar, benim gözlerimi bir milyon kez bağlasalar hemen bulurdum.”* (Yüreğir, 2011: 19) Şairin bu ifadelerinden de hareketle yaşamının son dönemlerine ait olan bu şiirinde, annenin hâlâ özlenen ve kutsiyet taşıyan bir imge olarak kendisinde varlığını sürdürdüğü söylenebilir. Şiirde anne, çocukluğa özgü bir algıyla “beşik” imgesi üzerinden anlatımını bulur. Annenin ayaklarının orman olması, beşik olması ve annenin ayaklarında sallanılması, anneye seni daha çok seviyorum denilirken; eşinin yeşil bakışlı bir yalan olduğunu anlaması gibi ifadeler, annenin beşerî ile ilahi arasında bir köprü olduğunun ifadesidir. Annenin ayaklarının orman olması, onun çoğaltıcı yönüne vurgu yaparken; cennetin annelerin ayakları altında olduğu hadisini de çağrıştırmaktadır: *“Beşiktir/Annemin ayakları orman/Bütün yemişlerimiz birer ülke/Annemin ayaklarında sallana sallana”* (2012: 1621)

“Kendini Sevmek”te yine anne figürü karşımıza çıkar. Anne, “dudaklarındaki dua” ve “sıcaklık” imgeleriyle kutsal bir sığınak olarak inşa edilir. Şair, İzmit ve evler üzerinden aidiyet duygusunu mekânsallaştırırken, yaşamayı Allah’ın bir bağışı olarak nitelendirir. Eserde “ev” ve “anne”, sadece fiziksel birer varlık değil, metafiziksel birer korunma kalkanıdır. Evlerin ülkelere benzetilmesi, bireyin aidiyet duygusunun coğrafi sınırları aşarak ruhsal bir genişliğe ulaştığını gösterir. Allah’ın bir bağışı (ihsanı) olarak kabul edilen yaşam, annenin duası ile süreklilik kazanır.

Anne imgesinin karşımıza çıktığı diğer bir şiir “Ötekinden Olmak”tır. Şiir bir rüyada görülen “biri anne, biri o, biri öteki”nin görüntüsünün yarattığı güzel duyguyu aktarır. Bir sofrada oturan dört kişinin (Biri anne, biri o, biri öteki biri de anlatıcı/şair) birbirlerine olan sevgisi üzerinden geçmişe ve anneye duyulan özlem dile getirilir. Sofra; aile fertlerinin bir araya geldiği, ancak her birinin kendi iç dünyasında “başka ülkelerde” olduğu bir mekân olarak da sunulur. Şiirde, sofrada, kimin kimi daha çok sevdiğini anlayan, bir canlı gibi kişileştirilir. Kapalı bir anlatımla derin çağrışımlar barındıran şiirde öne çıkan şey, ötekinde bireyin kendisini bulmasıdır. Fazıl Hüsni Dağlarca, kendisiyle yapılan “Kutluk’un Evindeki Konuşma” başlıklı röportajda anaokuluna gittiği yıllarda annesinin kendisine anlattığı bir rüyadan bahseder. Annesi rüyasında “evlerinin arka duvarının içinde bir kapının, bir evliyanın mezarına açıldığını, geceleyin bu evliyanın yerinden kalkarak karanlık sofadan yürüyüp onların uyudukları odaya gelerek annesinin yatağından üç kulaç boşluğu bağrına basıp gittiğini görmüştür. Bu rüyanın farklı kişilerce farklı yorum-

landığını anlatan şair, yorumculardan birinin 15 günde evden üç ölü çıkacağı şeklindeki yorumun tuttuğunu ve aynı sofraya birlikte oturdukları ve evde aileden biri gibi olan siyahî Zarafet Bacı adındaki halayık, şairin ağabeyi Şakir ve şairin babasının ilk evliliğinden olan nişanlı ablasının öldüğünü ifade eder. Bu olayın bütün yaşamında etkiler bıraktığını söyleyen Dağlarca'nın (2012: 997) "Ötekinde Olmak" şiirinde bu olayın etkilerini görmek mümkündür.

"Kızımdır"da, bireysel yalnızlığın, ailevi bağlar ve Anadolu coğrafyası (Kara-deniz, Kartal Dağları) ile aşılma çabası yansıtılır. Anne ve kız evlat arasındaki sıcaklık, varoluşu anlamlandıran temel unsurdur. Yaşama sevincinin de öne çıktığı şiirde, insanların birbirlerinden kopuşları ve bu kopuşta yüreğe düşen anne sıcaklığı dizelere dökülür: "*Yeryüzü en büyük günaydın ışıtene ışıtmeyene/ Taş yüzlerimizle ayrı ülkeler gibiyiz/Kim bu annem midir yüreğime düşen sıcaklık*" (2012: 1611)

4. Maneviyat/ Metafizik

Fazıl Hüsnü Dağlarca, şiirlerinde kendi varlığı ile kozmik âlem arasında bağ kurar. Mehmet Kaplan, 1950'lerden sonra edebiyatımızda moda olan gerçe-küstücülük akımının, serbest çağrışım yoluyla gerçekleştirdiği bu bağı şairin, kendi kendine keşfettiğini söyler (Kaplan, 2016: 167).

Dağlarca'nın şiirlerinde kozmik âlem, içinde büyük sırlar taşıyan ve bireyin iç dünyasında derin duyuşlara sebep olan bir kaynak olarak yer alır. Şair, dış dünyayı, iç dünyasının gözüyle algılar.

Şairin içsel dünyasının duyuşlarıyla ruhsal yolculuğu ele aldığı şiirlerinden biri "Ol Cennetin Yollarında"dır. Şiirde, duaların, ezanların ve meleklerin eşlik ettiği bir ruhsal yolculuk anlatılır. Denizler, ormanlar ve besmele, şiirin atmosferini mistik bir boyuta taşır: "*Bunlar besmele dudakların mı/Gökyüzün-de beni gezdiren/Ta içinde ıslak/Türkü mü çiçek mi bilemem*" (2012: 1616) Şiir, "cennet, dua, ağaç, yaprak, sevgi" kavramları ve "Ol Cennetin Yollarında" başlığıyla Yunus Emre ilahilerini anımsatır. Fazıl Hüsnü Dağlarca, şiirlerinde Mevlâna ve Yunus Emre'den çokça etkilendiğini ifade eder. Şair, anasınıfındayken, büyükannesinin Yunus Emre tutkusunun kendisine geçtiğini, evlerinde saatlerce Yunus Emre'nin ilahilerinin dinlendiğini söyler ve ekler: "*Gün geçmezdi ki ilahilerini saatlerce seslendirmiş olmasın. Anneanne sesiyle beni çok etkilemiştir. Kapının hemen ardında durur, onu dinlemeye doyamazdım. Orda geçen sözler çocuk imgelemimde evrensel boyutlar kazanırdı. 'Konmuş İslam bülbülleri /Öter Allah deyü deyü' Neler neler duyururdu bana anlatamam. Bülbüller sarıklı hocalar gibi gelirdi gözlerimin önüne. Sarıkları yeşil mi, sarı mı diye düşünürdüm. Ve kuşların bile yüreklerince ulaştığı Tanrı'nın büyüklüğü sanki boyumu uzatırdı. Ellerimi büyütürdü.*" (Dağlarca, 2012: 1050-1051)

"Ağaç" şiirinde de kozmik bir bakış açısıyla cennet betimlenir. Şiirde geçen "ikilikteki bir" ifadesi, tasavvufi bir derinlikle kesret içindeki vahdeti (çokluk-taki teklik) akla getirir. Şiirde ölen- yaşayan, aydınlık- gece tezatları ilâhi bir

nizamın parçası olarak sunulur ve bu nizamda ikilikte bir olan sonsuzluğa vurgu yapılır: “Milyon milyon milyar milyar geçti aydınlık/Anlattığım cennet kapı yaptılar/O günden beri bilmekteyiz geceler indi mi/ Birbirinde ölen kim bir-birinde yaşayan kim/Cennet büyüklüğünde kocaman bir ağaç” (2012: 1617) Bu şiirde de cennet ve ağaç imgelerinin işlenişiyile Yunus Emre etkisini görmek mümkündür.

“Güzelliğimin Güzelliği”nde yine manevi duyuş öne çıkar. Şiirde ramazan ve oruç, bir tür “koza evinden çıkış” ve ipekten doğuş gibi arınma metaforlarıyla işlenir. Bu süreç, şiirde bireyin kendi içsel güzelliğine ve evrensel uyuma yöneldiği bir zaman olarak sunulur: “1975 yılıydı yarın Ramazan/Ben koza evimden çıkmışım bugün oruçluyum/İpekten doğmuşum yeni güneşe/En sıcak uzaklığıma ay doğmuş” (2012: 1620)

Somut benzetme ve kavramlarla soyutun anlatıldığı ve maneviyatın öne çıktığı şiirlerden biri de “Sofra”dır. Şiirinde dünya, birlikte oturulan /yaşanılan bir sofraya benzetilmiştir. Herkesin aynı sofrada olduğu, ancak farklı hayatlar yaşadıkları anlatılmıştır. Şiirde ilahi nizamın yarattığı sevinç okunur. Sayıklanan bir tekerleme tarzında sunulan şiirde şair, doğa ve hayvan unsurlarını öne çıkarır: *Uzakta/Ağıldan kaçan kuzu vardı/Orman bilmiyordu ya/Yaprakta ses vardı/.../Kız keçide/Keçide boynuz vardı/Uykum geldi dedi çoban/Suda aydede sevinci vardı* (2012: 1606)

5. Aşk /Birliktelik

Şiirlerinin bir bölümünün, yaşadığı son büyük sevginin ürünü (2012: 1022) olduğunu ifade eden Dağlarca’nın, *Ağarmış Ağacın Kızı*’nda da 1960’larda yaşadığı bu büyük sevginin izlerini görmek mümkündür. Şair, bu büyük sevgiyi bazı şiirlerinde seven ile sevilenin bir olmasıyla anlatır:

“İki Sıcak”ta dünyevi bir birliktelik söz konusu edilmiştir. Şiirdeki “iki ev”, “iki gece”, “iki uyku”, “iki ay” birbirini seven iki kişiyi imler. Şiirde seven ve sevilenin birlikteliği “iki sıcak”la anlatılır: “Bu gece ay iki ay/Biri sevdiğim/Biri daha sevdiğim/Bu gece ay iki ay” (2012: 1613)

Kısa sürmüş bir evlilik yaşamış olan ve “Sevi, insanların ilk günden son güne kadar yanındaki varlıktır; sevinin kendisi bir varlıktır.” (Kabacalı, 1995: 120) diyen Dağlarca, “Bir Yastıkta Kocamak” adlı şiirde de aşk ve birlikteliği ön plana çıkarır. Şiirde doya doya yaşanmak istenen birliktelik, bir yastıkta kocamak deyimiyile anlatılır ve bunun için Tanrı’ya dua edilir. Samimi bir söyleyişle Tanrı’nın büyüklüğüne ve sonsuz gücüne işaret edilir: “Ey Tanrı/ Neleri görmüşsün geçirmişsin/Evrenleri birbiriyle yenilerken/Bizi de yaklaştırdı birbirimize” (2012: 1614)

Birlikteliğin, soyutlamalarla karşımıza çıkarıldığı şiirlerden biri de “Önlüğümdeki”dir. Şiirde arzu, cinsellik, birliktelik, gövdede gezen camdan bir balık imgesi ile anlatılmıştır. Cinsel birlikteliğin kapalı bir anlatımla sunulduğu şiirde, kendinden geçme hâli de söz konusu edilmiştir. Cinselliği çağrıştıran

“balığın kollarında olması”, “daha uzakları tutan ağacın dalları”, “balı dışarı vurmuş incir” ifadeleri “Üzümdü esrik eden beni” (2012: 1624) mısrasıyla şaraba ve sarhoşluğa göndermeyle şiirde doyuma ulaşma ifade edilir.

Dil ve Üslup

Fazıl Hüsni Dağlarca, şiiri üzerinde titizlikle düşünen ve yazdıklarını devamlı okuyarak düzelterken bir şairdir. “*Şiirin hiçbir zaman eskimeyeceğini, günlük küçük duyarlıkların bir geleceğe ulaşamayacağını, hele tamamen bir dil kuruluşu olan şiirin, başka bir dilin kuruluşu içinde soluk almasının olanaksızlığına ilk günlerden inandım. Sonra şiirin bir oyun, bir nükte oyunu olmadığını, kalemi elime aldığım gün duydum.*” (2012: 984) diyen ve şiirde kafiye'nin gereksizliğine inanmayan şair “*Bir şiir yazılırken kendi yapısını kendi önerir.*” (2012: 989) diyerek her şiirin kendi biçimini de oluşturduğunu ifade eder.

Bir şiirin başarılı olması için “içtenlik ve imgelem” olarak iki varlığı taşıması gerektiğini düşünen (2012: 989) Dağlarca'nın, bu iki kavramın şiirlerinin olmazsa olmazı olduğunu söylemek mümkündür. Şiirlerinde dış dünyayı kendisinde oluşturduğu çağrışımlarla aktaran, kimi zaman somutu soyut, soyutu somut imgelerle anlatan, insan ile kozmik âlem arasındaki münasebeti rüya ve gerçeküstücü formda ifade eden şairin, bütün bu öğelerle anlamın muğlaklaştığı şiirlerini ekili kılan varlığın, içtenlik olduğunu söylemek mümkündür. Şiirlerinde gereksiz ya da eksik hiçbir sözcüğe yer vermeyen şair, derin ve katmanlı anlamları kimi zaman birkaç, kimi zaman ise tek bir sözcük aracılığıyla ifade etmeyi başarır. Bu yoğun ve ekonomik anlatım, okuru çok katmanlı bir düşünce sürecine yönlendirirken sözcüklerin oluşturduğu estetik etki de şairin içten ve samimi söyleyişinden beslenmektedir. Şairin, “Okurken Esneyen Kadın” şiiriyle bir kadın okurunun beklentisi, onun şiirdeki içtenliğinin örneklerindendir: “*Uykusu gelen kadın kimi arar/Çiçekleri mi/Bomboş dalları mı/Mavisi çıldırmış ırmakları mı/Köyleri kentleri ülkeleri ayrılmış özemleri mi/.../Biliyorum bunları ararcasına beni aradığını /Hemen bu gece*” (2012: 1619)

“*Ses bittiği yerde, imge bittiği yerde dize bitmeli.*” diyen şair, sözcüklerin ses değeri ve imgeye çokça yer vermiştir. Çoğunlukla kısa dizeler kullanmış ve kısa şiirler kaleme almıştır. Dizelerini gereksiz sözcüklerden arındıran şairin kimi şiirinde dizinin tek sözcükle sınırlı kaldığı görülür.

Ağarmış Ağacın Kızı adlı eserinde “uyku, anne, gece, güzellik” kavramlarının çokça kullanıldığı ve bu kullanımların geçmiş çağrışımlar barındırdığı görülmektedir. Bunun yanında şair, “ağaç, su, gök” gibi tabiat unsurlarını, kozmik âlemi anlatmak için somutlama imleri olarak seçmiştir. Fazıl Hüsni Dağlarca'nın ilk şiir kitabı *Havaya Çizilen Dünya* (1935) ile temellerini attığı kendine özgü şiir anlayışı, *Ağarmış Ağacın Kızı*'nda da belirgin bir süreklilik göstermektedir. Bu eserde şair, anlamı doğrudan sunmak yerine kapalılık ilkesini benimseyerek sözcüklerin çağrışım gücünü ön plana çıkarmış; böylece anlam zenginliğiyle okurun yorumuna açık bir şiir evreni inşa etmiştir.

Asker kökenli olmasının getirdiği disiplinin ona şiirlerinde, sınıflandırma ve konu bölümleri yapabilmeyi öğrettiğini ifade eden Dağlarca, “*Gramerî, sentaksı tamamdır... Şiir yapısı üzerinde kılık kıyafet yoklaması gibi titizlik gösteririm. Beş bin kişiyi önüme dizsinler, hangisinin düğmesinin açık olduğunu görürüm. Kıtaptaki sözcükleri de öyle.*” (Oral, 1996: 3) diyerek şiirlerindeki her sözcüğün bile büyük bir dikkat ve titizliğin ürünü olduğunu vurgular.

Sonuç

Dağlarca’nın son dönem eserlerinden biri olan *Ağarmış Ağacın Kızı*, şairin poetik serüveninde metafizik ve kozmik duyarlığın belirgin biçimde öne çıktığı metinlerden biridir. Eserde işlenen temalar, yalnızca bireysel deneyimlerin ya da dış dünyanın yansımaları olarak değil, kozmik düzenin ve evrensel varoluşun birer uzantısı olarak kurgulanmıştır. Bu nedenle şiirlerde rüya, sezgi ve gerçeküstücü öğeler, gerçekliğin sınırlarını aşan bir anlatımın temel yapı taşlarını oluşturmaktadır. Şair, görünür dünyanın ötesine yönelen bakış açısıyla insanı evrenin sonsuzluğu içerisinde konumlandırmakta; böylece şiir öznesi, maddi gerçeklikten uzaklaşarak metafizik ve uhrevi bir bilinç düzeyine ulaşmaktadır. Bu yönüyle eser, Dağlarca’nın varlık, evren ve insan ilişkisini sorgulayan düşünsel poetikasının son dönem yansımalarından biri olarak değerlendirilebilir.

Şiirlerde dikkat çeken bir diğer özellik ise somut varlık ve nesnelerin çoğu zaman soyut anlam katmanlarını görünür kılan simgesel bir işleve sahip olmasıdır. Ağaç, gökyüzü, ışık, çocuk, kuş ve benzeri somut unsurlar, yalnızca doğaya ait imgeler olarak değil; yaşam, ölüm, sonsuzluk, ruh, hakikat ve yaratılış gibi soyut kavramların taşıyıcısı olarak kullanılmaktadır. Böylece Dağlarca, görünür gerçeklik ile metafizik gerçeklik arasında çağrışıma dayalı bir anlam ağı kurmakta; şiirin anlamını doğrudan açıklamak yerine okurun sezgisi ve yorumuyla tamamlanacak bir yapı oluşturmaktadır.

Eserde yer alan şiirlerde, özellikle insanın iç dünyasını merkeze alan mistik duyarlılık bakımından Yunus Emre’nin şiir geleneğini çağrıştıran izler de görülmektedir. Ancak Dağlarca, bu geleneği birebir tekrar etmek yerine kendi modern şiir anlayışı içerisinde yeniden yorumlamaktadır. Dış dünya, şairin şiirlerinde bağımsız bir gerçeklik olmaktan çok, bireyin içsel dönüşümünü ve ruhsal yolculuğunu görünür kılan sembolik bir alan hâline gelmektedir. Bu bakımdan doğa unsurları, yalnızca betimleyici işlev üstlenmez; insanın varoluşunu anlamlandıran metafizik göstergelere dönüşür.

Çağrışım ve imgeyi şiirinin temel ifade araçları hâline getiren Dağlarca, yalın görünen söyleyişinin ardında yoğun bir anlam dünyası kurmaktadır. Sözcüklerin çağrışım gücünden yararlanan şair, anlamı açık biçimde sunmak yerine okuru şiirin düşünsel ve estetik evrenine aktif olarak katılmaya davet etmektedir. Dağlarca’nın çeşitli söyleşilerinde de dile getirdiği gibi şiirin yaşamın içinden doğduğu düşüncesi, bu eserde güçlü bir içtenlik duygusuyla

hissedilmektedir. Şiirlerdeki samimi söyleyiş, okuru yalnızca estetik bir hazza değil, aynı zamanda varoluş, ölüm, zaman ve sonsuzluk üzerine derin düşüncelere yönlendirmektedir.

Sonuç olarak *Ağarmış Ağacın Kızı*, Fazıl Hüsni Dağlarca'nın son dönem şiir anlayışını yansıtan önemli eserlerden biridir. Şairin bu kitapta, ilk dönem şiirlerinde belirgin biçimde görülen sezgisel, soyut, imgesel ve yer yer gerçeküstücü anlatım anlayışına yeniden yöneldiği görülmektedir. Bununla birlikte söz konusu dönüş, ilk dönem şiirlerinin bir tekrarı niteliğinde olmayıp, uzun yıllara yayılan poetik birikimin metafizik, mistik ve düşünsel derinlikle yeniden yorumlanmış bir görünümünü ortaya koymaktadır. Bu yönüyle *Ağarmış Ağacın Kızı*, Dağlarca'nın şiir serüvenindeki sürekliliği ve dönüşümü birlikte yansıtan, son dönem poetikasını anlamak açısından dikkate değer bir eser niteliği taşımaktadır.

Kaynaklar

Cemal Süreya, *Şapkam Dolu Çiçekle*, Yön Yayınları, İstanbul 1991.

Dağlarca, Fazıl Hüsni, *Bütün Şiirleri III*, YKY, İstanbul 2012.

Kabacalı, Alpay, "Fazıl Hüsni Dağlarca", *Kültürümüzden İnsan Adaları*, YKY, İstanbul 1995.

Kaplan, Mehmet, "Epeski", *Şiir Tahlilleri 2*, 25. Baskı, Dergâh Yayınları, İstanbul 2016.

Oral, Zeynep, "Edebiyatımızda On İnsan Bin Yaşam: Fazıl Hüsni Dağlarca", *Milliyet Sanat*, 1996, s.1-8.

Yüreğir, Yalçın Remzi, "Fazıl Hüsni Dağlarca'nın Çocukluğundan Gençlik Yıllarına Kadar Aile Yaşamı", *Fazıl Hüsni Dağlarca*, (ed.: Konur Ertop, Özge Kılıçarslan), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2011, s. 15-25.